

944
Партія Українських Соціалістів-Революціонерів.

„Боротьбою здобудем ми право своє!“

Національне питання в Росії й війна.

Написав

М. Михайленко.

1914.

Видання Головної Ради Партії Українських Соціалістів-Революціонерів.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

„Боротьбою здобудем ми право своє!“

Національне питання в Росії й війна.

Написав

М. Михайленко.

1914.

Видання Головної Ради Партії Українських Соціалістів-Революціонерів.

Національне питання в Росії й війна.

Вступ.

Теперішня війна ставить перед народами російської імперії давнє і рівночасно все нове питання: Що ліпше — чи перемога чи поразка Росії в війні?

Підчас війни Росії з Японією всі ті національні групи і політичні партії, які своєю метою клали перебудову російської імперії на основах політичної свободи і соціальної справедливості, мали на се питання ясну і певну відповідь. Вони знали, що царський уряд не зречеться свого абсолютного панування і до останку бороти-меться проти нового ладу. І знали вони, що сила царського уряду, опираючи на державну організацію, така велика, що багато важких зусиль, багато жертв і крові треба, щоби зруйнувати старий і завести новий лад. І тому, як тільки вибухла російсько-японська війна, для них не було сумніву, чого бажати: перемоги чи поразки Росії в війні.

Вони знали, що перемога Росії, се прославлення і скріплення російського уряду і того державного ладу, який він обороняє, а за те поразка Росії, се компромітація й ослаблення російського уряду і скріплення тих опозиційних і революційних елементів, які борються за новий лад. Вони знали, що перемога Росії, се скріплення російської реакції, а поразка Росії, се скріплення російської революції.

І тому всі опозиційні й революційні елементи Росії, без різниці національності та політично-суспільних програм, рішуче бажали поразки Росії в російсько-японській війні, твердо вірячи, що день поразки царської Росії буде днем сходу сонця волі для народної Росії.

В теперішній війні те саме питання — питання, що ліпше: поразка чи перемога Росії — не таке ясне для опозиційних і революційних елементів Росії.

Десять літ російської „конституції“, участь опозиційних елементів в „законодатній“ діяльності Думи, надії на можливість конституційних реформ шляхом мирного розвитку, захоплення значної частини опозиційних елементів велико-державними імперіялістичними плянами, в кінці факт, що війна ведеться з „німецькими державами“, отже факт, який будить славянофільські ідеї про „славянсько-германський конфлікт“, — все те причиною, що справа для опозиційних і революційних елементів російської національності представляється інакше, ніж під час російсько-японської війни.

Та в'яснити становище політичних партій і груп російської національності не входить тут в нашу задачу; наша задача в'яснити, як стоїть національна справа в Росії, себто справа здобуття основ для вільного національного розвитку поневолених національностей, — і з цього в'яснення вивести, чого повинні бажати, до чого змагати, до чого активно причинятися поневолені народності Росії, — передовсім український народ: до перемоги чи до погрому Росії в теперішній війні?

Національна справа і держава.

Щоби в'яснити це питання, треба перше все розглянути відношення держави до національної справи, як воно представляється в типах сучасних держав.

Найпростіший тип, це національна держава, держава, яка займає національно одноцільну територію. Тут справа представляється зовсім просто: тут життя держави в усіх можливих проявах є рівночасно життям нації.

Переходячи до національно мішаних держав, де територія держави обнімає більшу кількість національних територій, треба перше все зауважити, що в таких державах усе зустрічаємо націю пануючу, завоюницьку, яка вважає себе будівничим і господарем держави, і нації поневолені, які добиваються рівних з пануючою нацією прав. Там, де первісно поневолені нації здобули вже меншу або більшу повноту прав, це відношення затирається. Але воно — скрізь в національно мішаних державах лежить в основі відношення держави до національної справи.

Всім відношенням можна відрізнити три основні типи, очевидно, з численними переходовими відмінами, які ведуть від одного типу до другого і затирають різниці між ними, — так, що ніякого з тих типів не зустрічаємо в його теоретичній чистоті.

Тип поневолення. Очевидно, поневолення в давніх, старинних чи середньовікових формах тепер неможливе, і воно проявляється тим, що дана національна група виключена від користування тою повнотою прав, якою користується загал громадян держави, що вона творить групу „громадян другої класи“.

Найяскравішим приміром цього типу є правне положення Жидів у Росії, яких державне законодавство обмежає в свободі вибирання місця побуту, в свободі заробітку, в свободі здобування просвіти і т. д.

Сюди властиво треба зачислити й положення українського народу в Росії, на скільки ходить о сферу національного життя. Не вільно писати і друкувати українською мовою (до 1905 р.) або тільки з великими обмеженнями (після 1905 р.), не вільно діставати освіту українською мовою, не вільно закладати українських товариств (розпорядження Столипіна), не вільно вживати в публичних відчитках, промовах і т. д. української мови.

Додати треба, що в останніх часах деякі україножерні публіцисти домагаються законних обмежень для Українців і поза сферою національного життя (виключити від державної служби, від публичних становищ і т. д.), значить, поставити їх в подібне положення, в яким знаходяться жидади.

Тип рівносправности одиниці. Сей тип в національно мішаних державах найбільше розповсюднений. Новочасний конституційний лад, опираючись на принцип рівності всіх громадян держави перед законом, не може виключати від користування тою повнотою прав, якою користується загал громадян, задля національної приналежності. Перед лицем новочасного конституційного ладу, перед правом усі рівні — без різниці національності, релігії і т. д.

Однак сей принцип, який так гарно і так приманливо звучить, означає тільки рівність і рівноправність громадян, а не національностей. Як громадянин ти маєш рівні права з усіма іншими громадянами держави, але як член національної групи ти не маєш таких прав, як член іншої — пануючої — національної групи, твоя національність не є рівноправна з пануючою національністю.

Ся форма відношення держави (вірніше: пануючої нації держави) до національної справи має дуже багато відмін: від такого відношення, яке властиво належить ще

до попереднього типу (типу поневолення), — аж до відношення, яке вже можна би зачислити до третього, найвищого типу (типу національної рівноправності, про який буде мови далі).

Коли громадяни даної національної групи завдяки конституційному ладові держави досягнули конституційну рівність перед правом, то се правне положення їх дає їм цілий ряд засобів легальної політичної боротьби, якою вони можуть здобувати що-раз більше законне признание для своїх національних прав, що-раз більше прав для своєї національності. Отже: право гуртувати ся в товариства, спілки, організації з національним характером та національними задачами, уживати своєї рідної мови в державних урядах, мати національну школу — і т. д. і т. д., — аж в кінці сума всіх тих окремих національних управнень переходить в иншу якість: нація як така стає законно признаним організмом, підметом публичного права.

Сеї розвиток від признання рівноправності одиниці без різниці національності до признання рівноправності нації являється власне ступневим результатом тої національної боротьби, яку можемо найліпше досліджувати власне в австрійській державі, в якій властиво вже нема національності, яка бодай теоретично не мала би признання хоч в обмеженій формі правно-публичних управнень і бодай в якій обмеженій мірі не користувала ся би ними.

Очевидно, як уже сказано, принцип рівності перед правом все може бути викривлений державною властю (значить: пануючою нацією) на шкоду членів даної національної групи.

Візьмім такий примітивний примір, як державна служба. Всі новочасні конституції містять правне правило, що державні уряди однаково доступні всім громадянам. Але про прийняте до державної служби рішає відповідна власть, яка знаходиться в руках членів пануючої нації. Ся власть рішає в кождім окремім випадку прийняття до державної служби. І вона може що-до членів національної групи, до якої відносить ся вороже, все рішати відмовно, мотивуючи се прим. недостатчею місця, особистими прикметами кандидата і т. п., а в дійсности одинока причина та, що кандидат належить до даної національної групи.

Так само при признанню прав даної мови в державних урядах органи влади, які знаходяться в руках пануючої нації, можуть сі права перемінити в один ланцюх прикrostий, нехтуючи скрізь ті права, провокуючи до щоденної боротьби за їх признание, насміхаючи ся з даної

мови, ставлячи ся гірше до осіб, які домагають ся точного виконання прав своєї мови і т. д.

Все те ясно показує, що ніяка нація не може вдоволити ся самою рівністю перед правом своїх членів і, хочаби розвивати ся, мусить вести що-раз завзятійшу боротьбу за те, щоб її як цілість, як націю, як окремий організм признано підметом публичного права та щоб її становище в державі було таке, як і пануючої доси нації, значить, щоби в державі був усунений поділ на націю державну (пануючу) і не-державні (поневолені), тільки щоб усі нації державні стали державними. щоб держава стала державою національностей.

Тип рівноправности нації. Сей тип має також цілий ряд ступнів, не розвинувши ся властиво ще ніде до найвисшого ступня, на яким національно мішана держава, в якій доси була нація державна (або навіть більше націй з управліннями, які роблять їх супроти інших націй державними; прим. Поляки супроти Українців у Галичині) і нації недержавні, переміняєть ся в державу національностей.

З хвилиєю, коли дана національна група здобуває певні правно-публичні управління для своєї національности (признання прав для своєї мови в державних урядах, національна школа коштом держави, державні підмоги для розвитку національних просвітних, наукових, економічних інституцій і т. д., положення даної нації в державі входить в стадію признання рівноправности нації. Але се признання рівноправности нації переходить також цілий ряд ступнів, заки зникнуть різниці в правнім положенню нації державної і націй недержавних, заки держави перемінять ся в державу національностей.

Сей розвиток — коли нація хоче жити й розвивати ся — неминучий. Тільки та нація може свобідно і всесторонно розвивати ся, яка для свого національного життя може користувати ся всіми засобами держави. В руках держави знаходиться організація школи: від народньої до університетів; держава рішає про мову своїх урядів та інституцій; держава дбає за матеріяльні засоби потрібні для розвитку науки (Академії Наук) — і т. д.

В національно-одноцільній державі держава і нація — се одно і те саме. В національно-мішаних державах та нація, яка має в своїх руках державну власть, уживає всіх засобів держави на користь свого національного розвитку, значить, вона годує свій національний розвиток не

тільки своїми власними соками, але соками цілої держави, значить, соками всіх інших національностей держави.

І хоч-би в такій державі була ідеальна рівність перед правом, ідеальна свобода громадянської ініціативи, недержавні нації все одно не могли би зрівняти ся в своїм розвитку з нацією державною.

Візьмімо для приміру таку область, як національна культура. Нехай в державі панує ідеальна свобода закладання національних шкіл (від народніх до університетів) на громадянські кошти, ідеальна свобода закладання товариств та інституцій для потреб просвіти, культури, науки, — коли всі засоби держави йдуть тільки на годування національної культури державної нації, — недержавна нація що-до розвитку своєї національної культури ніколи не зможе дорівняти нації державній. Бо коли державна нація годувати-ме свою національну культуру всіми засобами держави, значить, не тільки своїми соками, переміненими (податки і т. д.) в засоби держави, але також соками недержавних націй, так само переміненими в засоби держави, — то недержавна нація, віддавши ті свої соки, які переміняють ся в засоби держави, на годування національної культури державної нації, мусить витягати з себе ще окремо останні соки на потреби своєї національної культури.

Приміром — податки недержавної нації йдуть на школи (від народніх до університетів), на Академію Наук і т. д. державної нації, — а вона мусить крім того витягати з себе соки, щоб закладати свої національні школи, наукові товариства і т. д.

Звідси виходить для кожної недержавної нації в національно-мішаних державах немипуча потреба: здобути на своїй землі державну власть, щоб могли ті державні засоби, на які йдуть її соки, обертати на свої власні національні потреби.

Що до форм, в яких може бути зреалізоване те здобуття державної власти, то побіч визволення своєї національної території з-під панування даної держави й організації на ній своєї власної національної держави, — теорія і практика державного права вказує нам цілий ряд форм, в яких без порушення державних зв'язків може бути національне питання поладжене так, щоб кожна нація на своїй території мала державну власть в своїх руках. Держава національностей з автономічним або федеративним ладом, де автономічні чи федеративні територіальні одиниці були-б рівночасно національними територіаль-

ними одиницями, — союзна держава, де територія держави поділена на держави низшої категорії (прим. Німеччина), — союз держав, де дві чи більше рівнорядних держав творять цілість висшої категорії (прим. Австро-Угорщина), — Злучені Держави Північної Америки, — ось ті найголовніші приміри форм державної організації, де нація в національно-мішаній своїй території могла би мати державну власть в своїх руках без порушення державної цілості.

Національна справа в російській державі.

Російська держава як в своїй історії так і в теперішності являєть ся типовою державою національного поневолення.

Не говорячи вже про території, здобуті війною, — вона навіть території, які прилучили ся до неї шляхом міждержавних договорів і супроти яких обовязала ся вона шанувати їх вольности, старала ся як найшвидше і як найбільше поневолити.

Яркий примір в історії: — Україна, яка злучила ся з Росією Переяславським договором 1654 р. як вільна держава, яка признала тільки над собою суверенність московського царя, — а тепер стертий усякий слід не тільки державної окремішности України, але й супроти національної окремішности українського народу Росія стоїть на становищі: „не было, нѣтъ и быть не может“.

А з теперішности подібний примір — Фінляндія, якої автономію Росія що-раз більше обкresco, змагаючи до того, щоби з країни, яка має в російській імперії окреме правно-державне становище, зробити в кінці звичайну російську губернію.

Що до національної справи між Росією абсолютистичною (до 1905 р.) і Росією „конституційною“ нема ніякої різниці. Всі недержавні нації поневолені не тільки що-до національної сфери життя, але національна приналежність впливає також на обмеження в загально-громадянських правах. Та „рівність перед правом“ без різниці національності й релігії, яка є основою новочасного державного ладу, в „конституційній“ Росії являєть ся поки-що недосяжним ідеалом; ріжним законним обмеженням для „инородцевъ“ та „иновѣрцевъ“ не видно кінця.

Обмежена також громадянська ініціатива в області національного життя, приватна національна школа не до-

пускаєть ся або зовсім, або з такими обмеженнями, які роблять її і з національного і з педагогічного і з особистого погляду безвартною; національні товариства, інституції, організації підлягають значно більшим обмеженням і заборонам, ніж аналогічні громадянські звязки російські; розвиток національного письменства (публіцистика, література, наука) також обмежений особливими постановами для „инородцевъ“ або майже й зовсім унеможливлений.

При такім відношенню держави до національної справи про признання національних прав в області державного життя і мріяти нічого. Держава виступає скрізь виключно в російській-національній формі, як російська національна держава; всі інші народи її — се не повноправні члени держави, співорганізатори і співучасники державного життя, тільки раби російської нації, яка вважає себе будівничим і володарем держави. *)

Така минувність і теперішність. А тенденції розвитку і вигляди на будуче?

Коли ми розглянемо програми російських опозиційних і революційних партій, побачимо в них домагання і знесення всяких законних обмежень для „инородцевъ“ та „иновѣрцевъ“, і рівності всіх громадян перед правом, і національного самовизначення і навіть національної автономії та перебудови російської імперії на федеративних основах.

А одначе все те не дає надій, що для недержавних народів російської імперії швидко настане вільне національне життя.

По-перше — коли ті опозиційні й революційні партії дійдуть в російській імперії до політичної влади, щоби змогти здійснювати свою програму? Політичний поступ в Росії відбуваєть ся дуже поволі, чого найліпший доказ останнє десятиліття, десятиліття російської „конституції“. Питаємо: який політичний поступ в напрямі розвитку громадської й національної волі зробила за те десятиліття Росія?

По-друге — заки ті партії дійдуть до влади, вони мусять перейти цілий шлях компромісів з старим державним ладом, розгублюючи на тім шляху все радикальне, різке,

*) Не змінє справи те, що в останніх роках при ухвалюванню законопроектів у Думі про народню школу, про суд, зроблено деякі уступки деяким „місцевим мовам“. Сі уступки зовсім не мають характеру признання національних прав; се постанови чисто утилітарного характеру, — такі самі, як прим. „уступки“ для „місцевих мов“ дикарів в англійських, німецьких, французьких колоніях.

що не підходить до історичних традицій російського державного життя.

По-третє — звернути треба увагу на той історичний досвід в національній справі, який дає нам національна боротьба в інших державах, особливо в Австрії, прим. польсько-українська боротьба. Сей досвід вчить, що в ніякій області громадського життя традиції минулого не є такі сильні, як власне в області національного питання. Опозиційні й революційні партії, здобувши політичну власть, можуть радикально змінити весь державний лад, на місці абсолютної чи псевдоконституційної монархії завести навіть радикально-демократичну республіку. Але зруйнувати ті надбання, які придбав на протязі цілих століть для російської національної культури обрусительний режим абсолютної монархії, — на се вони без боротьби з боку поневолених націй навряд чи згодять ся.

Коли-ж перейдемо від теорії програм до практики політичного життя, то побачимо, що з усіх національних питань у Росії поважним політичним питанням являється хіба одно польське, — питання признання національних прав Полякам у Польськім Королівстві аж до автономії Польського Королівства включно.

Всі інші національні питання розглядаються навіть опозиційними партіями не з політичного становища признання прав нації, — тільки з чисто утилітарного: на скільки корисно для держави в цілях народної просвіти допустити до народньої школи „місцеву мову“, до народньої бібліотеки книжку, написану місцевою мовою, в цілях виміру справедливості уживати в зносінах з просто-народдем місцевої мови в суді — і. т. д.

Коротко кажучи, Росія ледви починає перемінати ся з типу держави національного поневолення в тип держави, яка признає „рівність перед правом“ осіб без різниці національності. Заки сей розвиток довершить ся і заки почнеть ся процес в напрямі признання рівноправности націй, — мине багато літ важкої боротьби недержавних націй за свої національні права.

Нема сумніву, що побідна війна, окриваючи славою і скріпляючи теперішній уряд, який стоїть на становищі, що всі недержавні нації — раби нації державної, російської, припізнала би висше зазначений розвиток в напрямі признання національної рівноправности. Натомість погром Росії в теперішній війні, компромітуючи й ослабляючи теперішній уряд, а за те скріпляючи тим самим полі-

тичну силу опозиційних і революційних партій, причинився би до прискорення того розвитку.

З цього виходить, що положення недержавних націй в російській державі таке, що в їх інтересі лежить погром Росії в теперішній війні. Погром ослабить теперішній реакційний уряд, викличе невдоволення широких народніх мас, висуне на чергу дня політичні і соціальні реформи, а ті реформи, йдучи в напрямі установлювання й укріплення справжнього конституційного ладу, принесуть також поліпшення положення недержавних народів.

Українська національна справа в російській державі.

Все сказане про положення недержавних народів у російській державі відносить ся також до українського народу, — з тим додатком, що з усіх „инородцевъ“ положення українського народу найважче, найгірше.

Коли „инородство“ всіх інших „инородцевъ“ вважається — що так скажемо — „прирождением“, отже „невольним“ гріхом, який через те толерується, — то „инородство“ Українця вважається гріхом свідомим, свідомою зрадою супроти „великого єдиного російського народу“, злочинном, якого не можна толерувати. Російська держава стоїть на тім, що нема окремого українського народу, тільки єсть „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“, а хто з членів сеї „малоросійської галузи“ не признає себе членом „єдиного російського народу“, тільки вважає свій нарід окремою українською нацією, той є зрадник „єдиного російського народу“ і російської держави.

Через те всякий прояв української національної свідомости, всяке змагання ширити ту свідомість в широких народніх масах, всяка українська національна творчість вважаються з становища російської держави злочинними вже тільки через те, що вони — українські, що змагають до того, щоби з „малоросійської галузи“ „єдиного російського народу“ витворити окремий український нарід, українську націю в новочаснім розумінню слова.

Причини цього зовсім ясні. Доки вдержується фікція, що український нарід, се „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“, доти російський нарід може вдержати ся на становищі „будівничого і володаря держави“, доти російська держава може зберігати характер російської

національної держави. Все те стане неможливе тоді, коли та ніби-то „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“ через національну свідомість стане окремим українським народом. Тоді фікція „єдиного російського народу“ зникає і справжній російський (великоросійський) нарід стає меншістю в державі; тоді Росія з російської національної держави мусить перемінити ся в державу національностей. Значить, при помочи фікції, що український нарід, се „малоросійська галузь“ „єдиного російського народу“, вдержуєть ся російський національний характер цілої держави. Через те російський уряд так стараєть ся всіми силами здавити розвиток національної свідомости українського народу.

Та не тільки російський уряд, як в минувшості, так і в теперішності ставить ся принципіально вороже до української національної справи. Також російське громадянство, навіть в тих своїх групах, що борють ся проти теперішнього уряду й оборонюваного ним державного ладу, не вияснило собі як слід, як поставити ся до української національної справи. Всім є ще в тямці виводи одного з ліберальних лідерів, Петра Струве, який разом з реакційними націоналістами взяв ся обороняти думку, що український нарід не окрема нація, тільки „малоросійська галузка“ „єдиного російського народу“. Тим менше забули ся недавні слова одного з лідерів конституційно-демократичної партії, думського посла города Москви Маклакова, який в марті сього року з приводу процесу галицьких москвофілів Бендасюка і тов. у Львові висловив погляд, що становище галицьких москвофілів, які вважають український нарід частю російського народу, зовсім правильне і оправдане.

Очевидно, серед російського громадянства є одиниці й групи, які признають українському народови право на самостійне національне життя й виступають проти того гніту, який налягає в російській державі на український національний розвиток. Але мало хто з них має смілість політичної думки довести діло до кінця і признати українському народови право повної національної рівноправности і як здійснення сього права — автономію України.

Коротко кажучи, положення українського народу в Росії значно гірше ніж прим. Поляків; вигляди на здобуття національних прав — значно менші.

Український нарід і теперішня війна.

Що побіда Росії в теперішній війні принесла би тільки значне погіршення для української справи, — се не тільки

льоґічний вивід з тенденцій політичного розвитку російської держави, але стверджена фактами реальна правда.

Занявши хвилево українську частъ Галичини, австрійської провінції, де живе півчверта міліона українського народу, який завдяки австрійській конституції поклав уже міцні основи свого національного розвитку і навіть здобув початки національної рівноправности, — Росія розпочала своє хозяйпуванне в здобутій країні з того, що заходить ся руйнувати всі основи українського національного життя і при помочи вигодуваних російським урядом галицьких москвофілів заводити обрусительний режім.

Тямити треба, що Росія вже здавна дивила ся ненависним оком на те огнище українського національного життя, яке утворило ся під охороною австрійської конституції в Галичині, — боячи ся, що не задавить її українського національного життя, доки єсть частъ української землі, яка не знаходить ся під російським пануваннем і на якій може розвивати ся українське національне житте, не боячи ся гніту російського уряду.

Щоби спиняти свободний розвиток українського національного життя в Галичній, Росія годувала тут москвофільство, яке навчало український нарід в Галичині, що він — частъ „єдиного російського народу“. А при тім мрією російського уряду і всіх тих груп російського громадянства, які разом з ним визнавали україножерну ідею „єдиного російського народу“, була здавна війна з Австрією за українську Галичину, щоб дістати її в свої руки і могли в ній спиняти розвиток українського національного життя такими самими способами, як в російській Україні.

І можна сміло сказати, що теперішня війна Росії з Австрією являєть ся в великій мірі війною за українську Галичину, яку Росія хотіла би дістати в свої руки, щоби могли знищити всі ті основи українського національного життя, які там істнують, і поставити український нарід Галичини в ті самі умови обрусительного режіму, в яких знаходить ся український нарід в Росії.

Захопивши хвилево українську Галичину в свої руки, Росія заходить ся дуже пильно здійснити сю свою україножерну мрію.

З сього ясно, чого ждати українському народови від побіди Росії в теперішній війні.

Тепер погляньмо, що приніс би українському народови погром Росії в теперішній війні.

В кождім разі приніс би ослабленне теперішнього реакційного уряду, скріпленне демократичної опозиції, при-

скорення конституційних реформ і через те саме поліпшення положення українського народу.

Але крім того погром Росії в теперішній війні міг би в корисних обставинах принести українському народови багато більше: визволення з-під російського панування й утворення — в тій чи іншій формі — української державної організації.

Держави, з якими воює Росія, добре знають, що свою теперішню великодержавну могутність завдячує Росія прилученню України, та що вона, позбавлена української території, знов стала би тим московським царством, яким була перед прилученням України, державою, яка втратила би своє теперішнє великодержавне становище.

А що російська держава межує з австрійською власне українською територією, то ясна річ, що після перемоги Австро-Угорщини й Німеччини над Росією переможні держави старалися би ослабити Росію через відлучення від неї української території.

Тут можливі два випадки: або Австро-Угорщині й Німеччині вдалося би відлучити від Росії тільки малу частку української території, — або якусь значнішу частку української території чи навіть цілу Україну.

В першому випадку ясна річ, що ту здобуту частку української території Австрія прилучила би до української частини Галичини, наслідком чого український народ в Галичині так зріс би в силу, що Поляки не могли би вже опиратися домаганням галицьких Українців, які здавна ведуть боротьбу за те, щоби з української частини Галичини утворити окремий край з усіма праводержавними управліннями, які мають край в австрійській державі.

Значить, нема сумніву, що в такому випадку з цілою своєю територією (так давньої, як і нової здобутої) Австрія утворила би окремий автономний український край з українським соймом, з українським національним характером всего державного життя, — так що український народ мав би тоді в межах австрійської держави свою власну державну організацію.

В другому випадку, коли-б від Росії відлучено значну частку української території або й цілу Україну, — вигляди для української національної справи представляються ще гарніші. Таку велику територію годі було би просто так прилучити до австрійської держави, бо се значило би внести дисгармонію в цілу державну будову Австрії. З значної частини або цілої України не можна просто так утворити автономний край, бо тоді той край, та одна

одиниця, з яких складається держава, була би така велика, як ціла решта держави, а посли з того краю творили би в державнім парламенті яку половину всего парламентарного представництва.

Відлучивши від Росії значну часть або цілу Україну, Австро-Угорщина й Німеччина в своїм власнім інтересі мусіли би подумати про якусь окрему державну організацію сеї української території, — чи в формі самостійної української держави, чи в формі самостійного третього члена дотеперішньої двоєдиної австрійсько-угорської монархії, чи в якій иншій подібній формі, яка в кождім разі означала би для України самостійне державне життя.

Ось-так бачимо, що погром Росії в теперішній війні може принести для українського народу великі, дуже великі зміни: визволення з-під російського панування й утворення української державної організації.

І чим більший був би погром Росії, тим ліпші зміни приніс би він Україні.

З сього виходить ясно, що робити в теперішній війні українському народови, особливо національно свідомій верстві його — українській інтелігенції: виступити активно в ролі свідомого політичного чинника, який через погром Росії змагає до національного визволення.

Таке становище заняв український нарід через свої політичні організації в Австрії, — таке становище повинен заняти також український нарід в російській Україні.

Через теперішню війну українська національна справа стала справою інтернаціональної політики.

Росія хоче відвоювати від Австрії українську Галичину, щоб запанувати над цілою Україною і на всій українській землі здавити українське національне життя. В інтересі Австро-Угорщини й Німеччини, як також Туреччини і взагалі тих балканських держав, які хочуть визволити ся з-під російської переваги, лежить визволення України з-під російського панування, бо тільки се може ослабити Росію й на все усунути небезпеку, яку представляє її теперішня великодержавна могутність для Європи й цілого культурного світа на арені інтернаціональної політики.

Використаймо сей момент для визволення України!

Наше воєнне гасло:

Через погром Росії до Вільної України!

1. The first part of the book is devoted to a general
 introduction to the subject of the history of the
 world, and to a description of the various
 countries and peoples which have been
 known to man.

1. The first part of the book is devoted to a general introduction to the subject of the history of the world, and to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	1
2. The second part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	2
3. The third part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	3
4. The fourth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	4
5. The fifth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	5
6. The sixth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	6
7. The seventh part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	7
8. The eighth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	8
9. The ninth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	9
10. The tenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	10
11. The eleventh part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	11
12. The twelfth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	12
13. The thirteenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	13
14. The fourteenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	14
15. The fifteenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	15
16. The sixteenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	16
17. The seventeenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	17
18. The eighteenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	18
19. The nineteenth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	19
20. The twentieth part of the book is devoted to a description of the various countries and peoples which have been known to man.	20

Під теперішню хвилю світової війни видала
Партія Українських Соціалістів-Революціонерів
такі відозви:

1. До Українського народу в Росії.
 2. До Українського селянства.
 3. До матросів Чорноморської фльоти.
 4. До Українського народу в Росії.
 5. До Українського робітництва.
 6. До Українського народу.
 7. До матросів Чорноморського фльоту.
 8. До матросів Чорноморського фльоту.
 9. Къ матросамъ Черноморскаго флота.
 10. Къ солдатамъ и матросамъ.
 11. До Чорноморських козаків.
 12. До Української інтелігенції в Росії.
-